DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

De Malignitate & de Peſte:

Quam, annuente ſummo Numine,

Ex auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GULIELMI WISHART, S. T. D.

Academiæ EDINBURGENÆ *Præfecti;*

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI *conſenſu,* & *nobiliſ-ſimæ* FACULTATIS MEDICÆ *decreto;*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summiſque in Medicina honoribus ac privilegiis ritè & legitimè conſequendis,

Eruditorum examini ſubjicit,

GUALTERUS LAURIE *Scoto-Britannus.*

Ad diem 21 Junii, horâ locoque ſolitis.

MEDICAL SOCIETY OF LONDON

EDINBURGI: Apud GUL. CHEYNE. MDCCXLIV.

VIRO ERUDITISSIMO

ANDRÆÆ S^T^.CLAIR, *M. D.*

In Academia Edinenſi

Medicinæ Profeſſori Regio,

Diſquiſitionem hanc Medicam, Studiorum ſuorum Primitias,

Tum perennis obſervantiæ,

Tum pariter gratitudinis ergo,

D. D. D.

GUALTERUS LAURIE.

De Malignitate & de Peſte

DISSERTATIO.

NON poſſum non magnopere lætari, gratoque animo recolere, quod ſub ductu atque auctoritate virorum ita longè latèque celebrium, hæc ſtudia inchoavi, auxi; artemque Medicam, non labili hypotheſeôn fundamento ſuperjectam, ſed veris firmiſque experimentis, ſed Autopſiæ ipſæ, atque ubi deficit hæc, Analogiæ, non quidem ex vanis Chymicorum figmentis, uti olim, depromptæ, ſed ex ſanioris philoſophiæ principiis petitæ, adſtructam innixamque, accepi: Artem, inquam, quâ nihil præſtabilius, nihil humano ingenio dignius, excogitari poſſit; quæ, ſi qua alia, ſub operta naturæ rimans, multiplicem humani corporis compagem eruit, functioneſque varias ab eâdem miro quodam nexu pendentes deprehendit, ſummi denique Auctoris opera magis abdita, & quaſi *κορυφαια* inveſtigatur. Hinc ad evolvendas ſecundæ & adverſæ valetudinis cauſſas, eaſque inter ſe conferendas, accenditur animus, ac morbo invaleſcenti aut obicem ponere, aut naturæ jam

languefcenti ſuppetias ferre, aut denique mineram morbificam è corpore eliminare aggreditur. Tantæ molis eſt Medicinam facere! Utinam verò demonſtrationis æquè capax ſit ſcientia hæcce, ac quædam ex reliquis, tum uti maximum à Diis beneficium acceptum meritò æſtimaretur; ſed non datum eſt mortalibus hîc ultra certos limites ſcire. Nunc ad propoſitum.

CUM multa in Febrium hiſtoriâ nequaquam ſatis adhuc explicata ſunt, quanquam de iiſdem complures graviſſimique Auctores variè diſſeruerunt, tum præcipuè quæ de earum Malignitate traduntur perobſcura ſunt & difficilia, adeò ut nomen ipſum ad ignorantiam rei celandam, ſicut de occultis Ariſtotelis qualitatibus affirmari ſolet, planè fictum eſſe videatur. Terruit nimirum ſubita ejus atque inopinata, ut & funeſti plerumque ominis in morbis præſentia, ſicut Cometæ in cœlis, ubi flammeo caudæ tractu diri cujuſdam eventûs præcurſor olim habitus eſt. Sed quoniam hanc rem paullò altius repetere, & ad examen revocare inſtitui, anquirendum eſt primò, Cui Febrium claſſi adjungitur? Quâ formâ ſeſe oſtendit Malignitas hæcce? Quomodo ex conſenſu Medicorum dignoſcatur? Quali denique ſymptomatum *συνδρομῇ* ſtipetur? Quibus cognitis, ad perſcrutandam ejus naturam, originemque inveſtigandam inſtructiores accedamus. Interea, non ſum neſcius Malignitatem apud Auctores variis in morbis variè uſurpari, neque Chirurgicæ arti abeſſe, cum per eam, *δυσπεψίαν*, ſive materiei morbum committentis pertinaciam, & ſanationis difficultatem deſignare velint. Hinc ulcera maligna, gonorrhæas malignas, cæteraque id genus toties in libris invenimus. Sed laxiorem hujus vocis ſenſum evolvere in me ſuſcipere nolim, ſiquidem id vetat inſtituti noſtri ratio & hujuſmodi opuſculorum limites; quapropter ſtrictiorem in acutis amplecti ſufficiat.

Malignitas.

Diſtingui

Diſtingui commodè ſolent omnes quotquot Febres bifariam: Una pars complectitur eas quæ à cauſſis generalioribus, ſive externæ eæ fuerint ſive internæ, & univerſo ſimul corpori infeſtantibus, ortum ſuum ducunt. Altera, quæ ab inflammatione cujuſvis viſceris, & originem ſuam & nomen plerumque ſortiuntur; hinc Peripneumonia, Pleuritis, Hepatitis, &c. cujus generis & Lentæ affines ſunt, utpote quæ ab humoribus impuris viſcera exedentibus (ſive in iiſdem nati ſint, ſive aliunde advecti) oriri videntur, & exinde lentis gradibus ægrotantem conficiunt. At in priore genere quærenda eſt Malignitas, quippe quæ huic magis convenit.

Diviſio Febrium duplex.

Ut ordiamur igitur à Febribus ſimpliciſſimis. Febris Ephemeræ adeò mitis plerumque calor eſt, cæteraque ſymptomata ab aucto paullulum circumeuntis ſanguinis impetu ita apertè emanant, ut ne vel minima Malignitatis ſuſpicio hîc locum habere poteſt, uti enim levi negotio excitatur, ideò intra 24 horarum ſpatium abſolvitur, niſi forſan errore circa ſex res non-naturales admiſſo in caſtra Continuarum tranſeat.

Febres Ephemeræ.

Neque etiam in Intermittentibus aliqua Malignitatis nota facilè deprehendenda eſt; hæ enim utcunque calorem intenſiorem & atrociora ſymptomata advehant, capitiſque arcem ita nonnunquam arietant, ut dilirium inducant; cum tamen periodos ſuas ritè atque ordine conficere, & à cauſſis evidentibus, quales ſunt ægrotantis ætas, temperamentum, ſexus, cœli conditio, non-naturalium abuſus, &c. in tantam ſævitiam attolli obſerventur, nullam idcircò in ſe Malignitatem continere exiſtimandæ ſunt; quibus itidem cauſſis referri poſſunt paroxyſmorum irregularitas & variatio haud rarò conſpiciunda, atque etiam ſymptomata magis abnormia quæ his Febribus quandoque accidere, ex fidelibus Sydenhami, Hoffmanni, aliorumque obſervationibus, paſſim colligimus.

Intermittentes.

Febres Ardentes.

Immitia autem atque efferata Cauſorum ſeu Febrium ardentium ſymptomata, uti, ſummum intus incendium, vigilia pertinax, mentis alienatio, ſitis inextinguibilis, irrequieta jactatio; cæteraque id genus horrenda quæ ægrotantem jugiter excruciant; hæc, inquam, primâ fronte Malignitatem præ ſe ferre videantur; ſed attendamus paulliſper, & ne temerè adſenſum præbeamus: Omnes enim Febres præter cauſſas ſui excitatrices, ſive extra illæ ſive intus hoſpitantur, ſua etiam incrementa, ſtatus & decrementa adgnoſcunt; cumque ſolis ardor vehemens, diuturnus, præſiccus, ſuccedente tempeſtate frigidâ, harum auctor ſit plerumque & genitor; quid familiarius eſt quam quod hæ Febres tali principio ortæ, in tantam violentiam inſurgant? Annon hîc novi aliquid? Annon unquam obſervârunt Medici Malignitatem, larvâ abjectâ, ita aperto Marte depræliantem? Quin potius, uti mox videbimus, furtim prorumpit, & quaſi ex inſidiis ægrotantem petit. Huic conſentaneum accepimus Galenum: (*a*) "Debiles, inquit il-"le, & parvæ Febres quandoque valdè malignæ ſunt, & "aliæ calidæ, & æſtuoſæ ut ſtomacho anguſtiam & calo-"rem, ac ſitim intolerabilem afferant, nihil tamen habent "nonnunquam periculoſum."

Febris Synochus ſimplex.

In iis Febribus quas συνοχȣς ſeu Continuas appellarunt, nulla adhucdum quæ Malignitatem ſimilitudine referant, occurrunt ſymptomata, quæ cum varia ſint pro cauſſarum varietate, atque ægrotantium temperamentis, tum præcipuè à Plethorâ ſive nimiâ ſanguinis boni copia proficiſcuntur, & ſeſe exhibent per faciei atque oculorum rubedinem, immanem capitis dolorem, reſpirationis moleſtiam, vertiginem, ſoporem, membrorumque torporem, & ſimilia, unde Febres eæ à nonnullis Sanguinearum cognomen habent (*b*).

At

(*a*) Gal. L. 3. *de Criſibus*, Cap. 4. (*b*) Hoffm. *Med. Syſt. Rat.* Vol. 4. P. 324.

At in illâ alterâ ſpecie quæ Synochus Putrida audit, cui nempè ab inſigniori humorum pravitate nomen ductum eſt; ſi hujus cauſſæ ſimul omnes intendantur, planè diverſa atque aliena erumpunt ſymptomata, qualia præcipuè ſunt, vires ſubitò & abſque ullâ *προφασει* collapſæ & quaſi præfocatæ; quibus nonnunquam accedit exanthematum purpureorum, lividorum ſub cute conſpectus; quæ Medico repentini talium hoſtium adventûs haudquaquam præſcio, ſpem ferè omnem reſecant. Quid igitur ſtatuendum eſt? Hæccine cum reliquo ſymptomatum grege recenſebimus? Minimè gentium. Quin ex Medicorum omnium conſenſu, veram Malignitatis progeniem eſſe fateamur. Sed quoniam ad hanc rem confirmandam Auctorum ſuffragia requiruntur, ſiquidem plura proferre ſupervacaneum ſit, paucorum idcirco teſtimoniis utemur. Et primò Sennertus: "Si quis, inquit, Febre laborat cujus ca-"lor eſt mitior & vires nihilominus dejiciuntur, hoc jam Malignitatem arguit (*a*)." Et paullò poſt: "Etſi autem in "aliis differentiis & circumſtantiis à naturali parum diſcre-"pare videatur, tamen ſi vigor ille naturalis ſine manifeſ-"tâ cauſâ deſit, jam Malignitatis ſuſpicionem affert (*b*)." Et alibi: "In omni enim peſte animadvertitur ſubitaneus "virtutis vitalis lapſus, ſummaque virium debilitas (*c*)." Audite Williſium noſtratem de Febribus malignis & peſtilentibus verba facientem: "Super his, inquit, ſi ſolito "Febrium ritu non judicantur, quin ægrorum vires ſine "cauſâ manifeſtâ proſternuntur, & contra Medici progno-"ſticum mors ſæpè improviſa & inſuſpecta advenit, adhuc "major ingruit Malignitatis ſuſpicio (*d*)." Accipite etiam Hoffmannum: "His, inquit ille, indiciis deleteria indoles "morbi cognoſcenda eſt. Ab initio ſtatim ægri conqueri "ſolent de virium ſumma proſtratione atque debilitate, ut

Synochus Putrida.

Symptomata maligna.

Auctorum teſtimonia.

(*a*) Senn. T. 2. p. 184. (*b*) Id. *ibid.* (*c*) Id. p. 133. (*d*) Will. *de Febr.* p. 164.

" erecti vix conſiſtere, vel pedibus incedere queant, ſed " mox animo deficiant; quum in aliis continuis & acutis " morbis demum in ſtatu & vigore ejuſmodi imbecillitas " obſervetur (*e*)." Et de exanthematibus locutus hæc habet: " Tantum hinc abeſt ut maculæ hæ ſalutis ſpem faciant, ut potius quo copioſiores compareant, eo majorem corruptionis gradum, quin lividi, plumbei, & ex atro virideſcentis coloris ſphaceloſam planè corruptionem " arguunt (*f*)." De his autem fuſius infra.

Indagatio cauſſæ Malignitatis.

Sed quid plura? jam ſatis conſtat quæ ſit Medicorum de Malignitate ſententia, quibus notis detectam prodiderunt, quouſque eam intellexerunt: Hîc agitur ſc. non cum generoſo & aperto, ſed cum truci ac ſubdolo hoſti, qui ægrotantis viribus clam & inſidiosè ſurreptis, & quaſi in vincula conjectis, rerum potitur. Ex quibus licet concludere, Malignitatem eſſe eam Febris continuæ putridæ conditionem quæ citam nec facilè evitandam mortem minatur ſubitâ & inſolitâ virium proſtratione, maculis lividis, cæteriſque pejoris Cacochymiæ indiciis. Hucuſque nobis conſpicendam ſeſe exhibet Malignitas, fons ejus atque origo etiamnum latent, quæ quanquam inveſtigari res ardua eſſe videatur; cum tamen animadvertamus cæterorum in morbis ſymptomatum cauſſas, (de proximis enim loquor) magis in propatulo eſſe, non eſt cur hujus etiam ac plerique rati ſunt, adeò in puteo, ut aiunt, immerſam arbitremur. Sed quo res illuſtrior evadat, præmittenda ſunt hæcce.

Omnis humorum maſſa, quæ per corpus circumfertur, ex globulis diametrorum decreſcentium conflatur; id partim oſtendunt Microſcopia, partim ſuggerit Analogia.

Obſtructio.

Sanguis ita conſtitutus per tubulos ſeu vaſa ſerierum itidem decreſcentium, jugiter fluit.

Præter

(*a*) Hoffm. *Med. Syſt. Rat.* Vol. 4. p. 258. (*b*) Id. *ibid.*

Præter vaſa majora, his globulorum ſpeciebus aptantur vaſorum minorum ſeries totidem, quarum capacitates reſpondent diverſis globulorum diametris.

In ſtatu ſano feruntur humores per has vaſorum minimorum ſeries, eâ lege ut ſeriei ſpecies ſingulæ ſuos vel minores globulos excipiant, majores excludant, quo promptus efficitur ſingulorum tranſitus. Quod ſi vel intra ſua vel aliena minora vaſa hæreant globuli, naſcitur Obſtructio, morborum penè innumerabilium fœcunda mater.

Fiet proinde Obſtructio vitio vaſorum vel humorum.

1. Vitio vaſorum; ſi hæc nimis contracta aut compreſſa ſiſtunt humores proprios, vel nimis dilatata alienos admittant.

2. Vitio humorum; ſi nimis ſpiſſi hæreant in propriis, vel nimis ſoluti aliena ingrediantur.

Cum autem humoribus nimis ſpiſſis accedat ſimul vaſorum contractio ſeu compreſſio ; vel nimium ſolutis totius vaſculoſi ſyſtematis dilatatio ; vel demum ex his diverſæ modificationes; tum orietur magis complexa & mixti generis Obſtructio. Hinc in vaſculis rubrum ſanguinem advehentibus ſi binæ hæ cauſæ priores ſimul adſint, fiet Phlogoſis, ſive Inflammatio pertinax, aut in Gangrænam abitura, aut in ſuppurationem effundenda, aut artis ope reſolvenda. Si in vaſculis ſeroſis tantum obtinet, Oedema ; quippe quod blandior liquoris obſtructi eſt indoles & vis a tergo propellens longè debilior. Verùm hujuſmodi Obſtructiones in vaſis propriis enaſci exiſtumandæ ſunt. Quod ſi à cauſsâ aliquâ laxata nimium vaſorum oſcula in alienos globulos hient, neque tamen eos ad finem uſque conici canalis ob viarum anguſtias propellere poſſint, tum ea quidem innoteſcit Obſtructio, quam ab errore loci profectam deſignant Medici. Inde ſit, ut ſi poſt valida exercitia ſtatim frigidus hauriatur potus, aut in fluvio immergatur, aut gelido äeri nudum exponatur

ponatur corpus, quanta pericula imminent! dilatata ſc. à calore vaſa accipiunt alienos humores, & cum frigus contrarium effectum obtinet, fit ſubita vaſorum conſtrictio, figuntur incluſi liquores, eorumque regreſſus omninò prohibetur; hinc à motu cordis turbato Syncope aut Mors ipſa. Ita, uti perhibet Curtius, Alexander longo itinere in regione fervidâ æſtuans, Cydnum amnem impatiens adiit, ut ſeſe ablueret; "vix ingreſſi ſubito horrore artus rigere cœperunt, pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit; expiranti ſimilem miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt (*a*)." En Obſtructionem univerſalem ab errore, ut aiunt, loci profectam! Si denique ſimilem ferè ad modum concipiamus à vi morbi deleteriâ ita derepentè laxari vaſa ut ſanguis ruber in ſeroſa, ſeroſus in lymphatica adigatur, & ſic porro donec ad tenuiſſima nervorum filamenta perventum ſit; quid deinde ſequetur? Nonne ſumma virium proſtratio, ab impedito liquoris tenuiſſimi, i. e. nervei, libero meatu oriunda? & quid aliud eſt Malignitas? Hinc cor adeò frequenter laborat, ut Sennertus ex eo affirmandi occaſionem arripuit, "ejus partis neceſſariò morbum eſſe peſtilentiam (*b*);" eamque definire aggreditur uti huic ſoli viſceri perniciem intentantem: Sive enim ob præpeditos nervos cardiacos ſanguis vænoſus in cordis ſinubus jugiter accumulatur, & muſculus alioquin fortiſſimus, jam ei expellendo prorſus impos tandem ſuffocetur; ſeu ab occluſis arteriolarum tam ſeròſarum quam lymphaticarum finibus, inſuperanda ferè cordi naſcitur reſiſtentia, eodem res redit. Nuperæ quidem Medicorum apud peſtem Maſſilienſem & Provincialem obſervationes (qui, apertis compluribus infectorum cadaveribus, aiunt, ſeſe aliis cerebrum, aliis ſimul jecur, aliis alia quoque viſcera prætumida & cruore impacto ſuffuſa

Malignitas ab obſtructione.

(*a*) Q. Curtius, L. II. Cap. 5. (*b*) Sennert. Op. Vol. 2. p. 133.

ſuffuſa deprehendiſſe) hæ, inquam, obſervationes primâ fronte conficere videantur; quod à ſanguinis inſpiſſatione tragœdiam ſuam orditur peſtilentia ſive morbus maligniſſimus: Attamen, cum pace tantorum virorum dixerim, ab intrepidis illis exploratoribus nimis temerè in re dubiâ judicium latum eſt; Quid enim manifeſtius eſt, quam quod, ſanguine in alienos tramites evagato, ob impervia locorum ponè ſubſiſtat humor à tergo urgens, uſque & uſque donec in vaſis etiam majuſculis coacervetur & quiete coaleſcat? Atque ita hæc ſanguinis incraſſatio nihil erit niſi effectus ejus, quam poſuimus ab errore loci profectam, obſtructionis, quæ Malignitatem ipſa conſtituit; quod probant exanthemata ſive maculæ purpureæ, perpetui ferè Peſtis comites, quæ ſanguinem rubellum in vaſa non ſua irrepſiſſe, dein moleculis grandioribus fibras teneras jamque inertes divulſiſſe, poſtremò effuſum, colorem purpureum aut lividum ſibi morâ adſciviſſe, palam teſtantur. Sed non æquum eſt totam hanc rem ad vaſorum laxitatem atque inertiam unicè referre, cum ſanguis & ipſe unà mulctatur, utpote cujus craſis adeo diſrumpitur atque in corruptelam faceſſit, ut vaſorum alienorum oſcula faciliùs ſubintrare queat; quomodo id fit, aut quibus viribus ita exolvatur, eruere conabimur cùm in Peſtis hiſtoriâ verſemur. *Maculæ purpureæ unde.*

Detectâ demum Malignitatis cauſsâ proximâ, quantum ſc. eam ope Analogiæ à veris principiis deductæ aſſequi valeamus: Nunc quidnam ſit illud adeò humano corpori infeſtum, ut tantas in eo tamque repentinas turbas excitet; cur ſolida æquè ac fluida ita ſubito quaſi afflatu peſſundentur; qualis denique ſit effera illa vis quæ firmam antea vegetamque ſanitatem jam in præcipitem ruinam trahit, explorandum eſt. Et quia morborum ille maximè malignus qui Peſtis nomine inſigniri ſolet, hæc ſecum horrenda ut plurimum affert, res ipſa monere videtur ut de eâdem fuſius agamus, ſi quas forſan Malignitatis cauſſas *Peſtis.*

altiores elicere poſſimus: Temerarium alioquin & nimis arrogans inceptum! tum quod varia ita ſit ac verſatilis diri hujus morbi indoles, ut doctiſſimorum etiam virorum ingenia fruſtrà plerumque torſerit; tum quia in Medicorum & veterum & recentiorum ſcriptis ſatis teritur, ne aliquid inconditum aut vulgaris notæ adjiciatur. Is ſc. eſt

Peſtis. plerumque hujuſce furor, ea ſymptomatum truculentia, ut ab excandeſcenti irâ divinâ planè exſuſcitari & Hiſtorici & Medici crediderunt; atque ſi per numinis arbitrium licitum fuerit huic vel ſingulo decennio caput efferre, longè latèque ſe diffundere, atque eâ demum ſævitiâ graſſari, quâ per totum ferè terrarum orbem, circiter medium ſeculi 14[ti] (*a*), longè antehac, opinor, abſumpſiſſet humanum genus. Verum cum hic princeps morborum variâ ſe facie oſtendat, interdum ceu tyrannus immitiſſimus, ægrotantes in ſummos cruciatus conjiciens, optato tandem morti tradit; ſæpius inſtar vafri ſimulatoris tum maximè cum in vado res eſſe putatur, ſeſe manifeſtam faciens, ægri Medicique ſpem fallit; hinc in re adeò ancipiti aliquid certi ſtabilire ſive circa morbi genium ſeu ejuſdem medelam, arduum ſanè & difficile eſt; in cujus teſtimonium liceat duas Peſtium hiſtorias hìc loci proferre, quæ, utcunque cætera conveniant, morum tamen (ſenſu medico) planè diſſimilium fuêre: Quarum prior eſt notiſſima illa Peſtis Athenienſis à Thucydide deſcripta.

Tempore

(*a*) Peſtis hæc exorta eſt apud Sinenſes uti credebatur, anno 1346. unde per totam Aſiam peragravit; poſtero anno in Africam uſque penetravit, atque exinde in Siciliam navibus mercatoriis aſportata eſt. In 1348. per reliquam Italiam, Hiſpaniam, & Galliam diffuſa eſt. Sequenti anno, Angliam regioneſque Septentrionales invaſit. Per annos 9 aut 10, diverſis in locis deſæviit, neque in 1386. prorſus extincta eſt. Teſtante Guidone de Cauliaco Medico tunc temporis Monſpeſſulenſi, & Mezeraio Hiſtorico, nulla unquam apparuit Peſtis adeò mortifera, cùm in aliis locis viceſimus, in aliis vix centeſimus quiſque relictus ſit. Vid. *Diſſert. ſur l'origine des maladies epidemiques, & principalement ſur l'origine de la Peſte.* A Montpelier, 1721.

Tempore belli Peloponneſiaci ſub æſtatis initio erupit Athenis funeſtiſſima Peſtis, ab Æthiopiâ, uti credebatur, advecta. Hic annus (teſte Thucydide) ex omnium conſenſu, fuit ab aliis quibuſcunque morbis maximè immunis, & ſi alio quovis tunc temporis tenebatur quiſpiam, ſtatim in peſtilentialem hunc morbum deſineret; quin & plenâ ſanitate fruentibus, ſine ullo inſtantis periculi internuncio, ſubitò oboriatur immanis capitis dolor; rubor & inflammatio oculorum, tum lingua fauceſque cruentæ, & halitûs plane nidoroſus ac intolerabilis fætor. Proin ſingultus fatigabat cum raucedine, aut pulmones magnâ cum tuſſi penè dilacerati ſunt. Cumque in ventriculum laberetur malum, ibi vomitus bilioſos, enormes ciere, turbare omnia. Cutis lividis ſubrubris puſtulis ſcatebat; atque tanto intus ardore correpti ſunt, ut ne vel tenuiſſimis veſtimentis ſeſe indui paterentur, quin ſtatim ad puteos nudi decurrerent, ibique ſeſe immergerent. Aberant omnino ſomni blandimenta, nihilque tam diro cruciatui inducias impetrari poterat, donec tandem mors, quaſi miſerorum precibus divicta, circa 7^m 9^mve diem, dolorum requiem præbuit: Aut ſi qui prædictum hoc tempus ſuperfuerint, morbus tamen ad inteſtina devolutus, ibi exulcerationes gignet, & viribus nimiâ alvi fluxione corruentibus, haud pauci interiêre: Et qui adhuc ſuperſtites evaſerunt, haud tamen ſine precio membrorum genitalium, aut digitorum manuum pedumve vitam redemêre. Sic à capite ad extrema uſque tanquam hoſtili ferro & igni peragratum eſt; & quod adhuc miſeris graviſſimum fuit, ſtatim correptis ſumma aderat animi dejectio, & deſperatio, adeò ut Libitinæ victimas ſeſe ultrò offerebant, abſque ullâ ſpe mali illius amovendi. Nihil certi pollicita eſt medicina, aliis adjuvavit, offecit aliis, neque ulli temperamento vis morbi pepercit, quin quemlibet, adhibito quocunque medicamento, è medio ſuſtulit. Ita, denſatis undique funeribus, luctum,

Peſtis atticæ deſcriptio.

ctum, trepidationem, flagitia ſumma, Deorum contemptum, (utpote quibus incaſſum toties ſupplicationes inſtituerant) promiſcuè agere cives, nihil penſi moderatique habere, cum, Diis volentibus nolentibus, juxtà bonos omnes maloſque communi ſtrage hauriri viderint.

Talem in modum celeberrimam illam Athenienſem Peſtem à Thucydide depictam accepimus, qui tunc temporis apud Athenas commoratus eſt, quæque ipſe miſerrima vidit.

Peſtis quæ Conſtantinopoli fuit, A. D. 543.

Alteram illam in Friendii hiſtoriâ invenimus â Procopio deſumptam, quæ Conſtantinopoli, A. Dom. DXLIII. graſſata eſt. Peſtis hæc, uti perhibet, univerſum terrarum orbem perculit, & omnia hominum genera corripuit, utcunque diverſæ naturæ & differentis eſſent habitûs, neque ætati ulli neque temperamento parcens. Anno ab ejus ortu ſecundo, Conſtantinopoli, ubi tum Procopio eſſe contigit, circa ver medium apparuit. Pleroſque Febris continuò invaſit, neque tamen ulla vel coloris immutatio vel ardoris ſenſus aderat, nam uſque ad veſperam adeò tenuis inhærebat febricula, ut neque æger, neque ex pulſu Medicus quicquam diſcriminis vereretur: Quibuſdam verò eodem die, alios craſtino, alios multo poſt, Bubo occupavit aut in inguine, aut in alis, aut ponè aurem, aut in alia parte. Hæc pariter omnibus ſymptomata contigerunt, quicunque morbo tentati ſunt, ſed & alia quoque in diverſis diverſa acceſſerunt; quoſdam ſomnolentia & in ſtuporem propenſio oppreſſit; alii mente graviter emoti ſunt. Qui in ſtuporem ferebantur, eos omnium rerum cepit oblivio. Qui mentis alienatione laborabant, ſimulachris infeſtabantur, perpetuòque clamitabant homines adeſſe qui necem iis intentarent, atque ideò fugam capeſſere moliebantur. Plurimi in aquam, plurimi in mare deſiliebant, utcunque ſiti nullâ vexati. Quibuſdam ſine ſopore aut mentis alienatione, Bubo in Gangrænam abiit,

abiit, hique ſæviſſimo cum cruciatu animam expirabant: Propterea Medici quidam venenum fontemque morbi in peſtilentibus his ulceribus deliteſcere ſuſpicantes, cadavera mortuorum aperuerunt, atque ipſa ulcera perſcrutantes (è tactu enim decumbentium vel mortuorum, uti prodit Hiſtoricus, neque Medicus neque alius quiſquam contagionem ſuſcepit) magnum intus reperere carbunculum. Quicunque corpus puſtulis nigris diſtinctum haberent, ii intra primum diem fato cedebant. Multi, ſanguine per vomitum effuſo, peribant. Quibus ulcera ampla erant multumque humoris effundebant, ii ad ſanitatem redîerunt, ſiquidem hoc modo deferbuit carbunculi furor, atque id erat indicium ſanitatis certiſſimum. Quibus verò ulcera in eodem ab initio ſtatu permanebant, hi morte ſunt abrepti. Conſtantinopoli Peſtis hæc per quatuor menſes in totum, perque horum tres maximo cum furore deſæviit; adeò ut increſcente ejus violentiâ, 5, ac poſtremò ſupra 10,000 hominum in ſingulos dies rapta ſunt. Nulla certa hujus morbi erat curatio; quidam ob optimis Medicis deplorati, inopinatò convaluerunt: Alii, de quorum ſanitate non dubitaretur, ſubitâ morte perempti ſunt. Nulla denique incolumitatis via apparebat, vel cavendo vel medendo affectui, cum in eo ignoraretur æquè & invaſionis & deceſſiónis cauſſa.

Ita ſub fronte pacatâ inauditâ exarſit violentiâ; totque millia corripuit horribilis illa Byzantina Peſtis, quam ſi cum Athenienſi conferas, ita toto, ut aiunt, cœlo ab invicem diſtare videntur, ut præter exanthematum eruptionem, paremque ferè hominum cædem, nihil amplius commune adgnoſcunt. Illa ſc. furibunda in caput devotum fertur, & aperto Marte cum viribus ægri congreditur: Hæc ſub ſpecie puſillæ febriculæ excipit incautum, & cum omnia tuta ſint, ſeſe prodit, haud talia pollicita. Illa 7^{mó} 9^{ve} die ægrum iniquo certamine quaſſatum ſternit: Hæc primis

Collatio duarum Peſtium.

primis diebus miſero dolorem & vitam abrumpit. Illa denique ſpretis glandularum diverticulis, per extrema corporis viam vi facit: Hæc in Bubones inguinales, aut axillares, aut parotides abit. Quæ cum ita ſint, Peſtique, non vultus, non color unus, ſed variâ ſub formâ deprehenditur; eam igitur definiendo capere atque ita figere ut ſemper præſentem adgnoſcamus, res valdè exoptabilis ſit: Cujus expediendi gratiâ, animadvertamus oportet ſequentia.

Peſtis Characteres.

1*mo.* Peſtis reverâ ex claſſe eſt Epidimicorum, ſed inter alium quemvis Epidemicum & ſemet id videtur interponi diſcriminis, ut quanquam pari ægrotantium numero ſuperbiant ambo, tamen alter altero longè mitior eſt & facilius cicuratur; cum in illo plurimi ad ſanitatem redeunt, in hac vix decimus quiſque ad minimum ſupereſſe ſolet.

2*do.* Peſtis non ut cæteri quiquunque morbi, harum regionum indigena eſt, aut ſub inſalubri äere prognata; ſed, quantum obſervatione ferè perpetuâ compertum eſt, à plagis Orientalibus, aut exercitibus olim Europæis ibi afflatum peſtiferum ſuſcipientibus; aut hiſce diebus crudo ſerico, goſſypio, reliquiſque id genus mercibus irretita advehitur: Fateor equidem alios quoſdam morbos è regionibus longinquis in Europam jamdudum appulſos fuiſſe, quales ſunt Variolæ & Lues Venerea, ſed neque hos morbos eodem, quo Peſtis modo, gradum corripere conſtat, utpote qui intimiore aliquo cum incolis conſortio à perigrinatoribus ſuſcepti atque intra venas allapſi, cum domum reverſis unà aſportantur, ibique iiſdem modis propagati, aut ſporadicè proveniunt, aut accedente äeris vitio, epidemicè graſſantur, donec tandem ex traduce hiſce regionibus aſſueſcant: Haud eadem eſt Peſtis ratio; illa enim naturâ longè mobilior, cum primum exeundi copia eſt; promptè emicat, äerem ſaluberrimum miris modis inquinat, omnes cujuſcunque ætatis & temperiei homines aggreditur, & denique poſt funera cumulata fatiſcit, & quaſi abſumpta evaneſcit, haud unquam redintegranda niſi ex illis, quibus

primò emanaverit, oris nova ſemina adferantur. Sed de hac fuſius infra.

3*tio.* Quanquam Peſtium inter ſeſe diſcrepantiæ, haud raræ conſpiciantur; tamen ea ſibi habent pleræque peculiaria, ut neque quoad tempus aut modum criſeôs cum cæteris morbis acutis conſentiant; quando hi enim circa 7, 9, 11, 14, aut ad ſummum viceſimum diem, per largos ſudores, urinas, aut alvi fluxus, judicari ſolent: Illa è contrario, ſecundâ ferè ab invaſione die, ad partes corporis glanduloſas appulit, & in Bubones inguinales, axillares, aut Parotides, (heu dubio ſæpè omine!) faceſſit. Sed hoc pro re ſtabilitâ & nullis exceptionibus obnoxiâ haud accipi vellem, ſiquidem alias etiam Febres in Parotides nonnunquam ſolvi comperimus; & jam vidimus in Athenienſi Peſte nullum Bubonem aut Parotidem apparuiſſe, verum Gangrænâ ad extremitates corporis abortâ vim morbi exhauriri: Atque inſuper in ſæviſſimâ illâ Peſte quæ Britanniam noſtram tribus abhinc ſæculis invaſit, eòque violentiæ proceſſit, ut ſcriptoribus exteris occaſionem mirandi dederit, unde in hâc Inſulâ tantæ ſtragi ſufficerent homines; in illâ, inquam, neque Bubones, neque maculæ purpureæ, neque Anthraces, neque aliud ferè quicquam cæteris Peſtibus commune reperiebatur; ſed protinus correpti ſudore jugi diffluebant, atque 24 horarum ſpatio moriebantur, unde nomen Sudoris Anglici adepta eſt: Hunc ego ſudorem naturæ molimen eſſe arbitror quo Peſtis materiem è finibus ſuis exterminet; verùm ab ingruente morbo oppreſſa, nedum ad eum amoliendum viribus inſtructa, ſub duro victore labaſcit; hinc edocti Medici, eam cardiacis muniendo, ægrumque ſtragulis cooperiendo, inceptum naturæ opus ad felicem exitum perduxêre, multoſque è lethi faucibus eripuêre.

Peſtium Characteres.

Sudor Anglicus.

4*to.* Hoc ſibi præ cæteris quibuſcunque acutis ferè vendicat Peſtis, ut, disjectis derepentè viribus, (quod Malig-

nitatem

nitatem præſentem teſtatur) vibicibus ſubinde purpureis, lividis, præſentanei interitûs nunciis, conſperſum ubique corpus deturpet. Aliis quidem Febribus hujuſmodi ecthymata protrudere haud infrequens eſt, verum iis plerumque haud livor ille nigricans ineſt, qui vaſculorum tonum deperditum, ſanguinem ſideratum, & res ægri in extremo eſſe monet.

Peſtium Characteres.

5to. Eſt etiam Peſtis tali acrimoniâ ſanguinem inficere, ut Carbunculi ſive Anthraces variis in corporis partibus propullulent, atque ægrotantium carnes vivo quaſi igni abſumant, quorum imaginem à Williſio accipite: "Carbunculus ſive Anthrax, inquit ille, eſt tumor igne- "us cum puſtulis circum ſe acerrimis & ardentiſſimis, do- "loreque acuto ægros infeſtans; qui variis in locis indi- "ſcriminatim emergens, minimè ſuppuratur, verùm latius "in ambitum ſerpens, carnem exurit, ejuſque corruptæ "tandem labes excutit, & ulcus cavum velut eſcharotico "inuſtum relinquit (*a*)". Tantâ nimirum tamque acri ſalſugine pollent humores, ut, inſtar aquæ Stygiæ, ſolida peredant, leni calore digeri & ſuppurari neſcii: Hos quidem Carbunculos vulgaribus etiam Febribus in præcalidis terrarum plagis haud raro ſuperveniſſe accepi; nec mirum, cum harum regionum peſtilentia & ipſa alumnus eſt; eam enim calor nutrit fovetque, frigus enecat.

6to. Denique perenni ferè obſervatione compertum eſt, quod omnes quotquot morbi, aut ſporadici aut epidemici, ſub adventu Peſtis ceſſant, &, quaſi in fugam vertuntur, atque aër ſolito ſalubrior eſſe invenitur. Hoc teſtatur Thucydides in loco jam citato; hoc Sydenhamus in Peſte Londinenſi palam facit, his ſc. verbis uſus. "Neque vero "nullius momenti eſt illum ipſum annum tot millium ſtra- "ge funeſtum, alioquin mitiſſimum ac ſaluberrimum extitiſſe,

(*a*) Will. *de Feb.* p. 152.

"titiſſe, omneſque qui à Peſte immunes perſtiterunt nun-
"quam meliori valetudine uſos fuiſſe, quin & eos qui ab
"eâdem convaluiſſent, cachexiæ aliiſque affectibus à reſi-
"duâ priorum morborum labe provenire ſolitis, non magis
"obnoxios deinceps vixiſſe (*a*)". Hoc etiam Sennertus comprobat, dum talibus infit: "Etenim primò Peſtilen-
"tiâ graſſante, quod quinquies dum hîc Wittembergæ
"medicinam profiteor & facio, hîc accidit, hoc inter alia
"obſervavi quod alii morbi ſporadici & benigni, Peſte
"graſſante, omnes ferè ſilent, immò qui præceſſerunt Epi-
"demici ceſſant (*b*)". Tali pompâ ingreditur terribilis ille humani generis Extinctor, qui ſuâ mole ſtans, propriiſque viribus fretus, cæterorum morborum ſatellitia reſpuit, & ſolus tanto excidio ſufficit.

Quibus omnibus ritè perpenſis, Peſtem hoc modo definire aggrediamur. Peſtilentia eſt morbus malignus epidemicus, à miaſmate venenato plagis Orientalibus advecto ortus; ſummâ decumbentium ſubitâque debilitate, & ingenti hominum interitu ſemper; ſæpius eruptione cutanea; nonnunquam ſudore gravi; aliàs Gangrænâ ſeſe manifeſtans. Quæ definitio omnia quotquot Peſtium genera complectitur, neque ullam quamquam aut audiendo aut legendo accepi, cui non plura pauciorave hîc poſita ſigna conveniant. Peſtis Definitio.

Nunc ad Peſtem intimius inveſtigandam propero. Et conſtat primò Peſtis materiam äeri, tanquam vehiculo, committi, ejuſque ope ad corpora humana applicari; neque Elementum illud, utut heterogeneum, ex diverſarum ſuarum particularum miſcelâ quadam determinatâ, aut alio quovis modo, hoc μιασμα, ſive labem peſtiferam, ex ſe conficere poſſe, ſicut alios morbos progignet; aliter enim, Quî fit ut in Piræo vicino tamdiu deſæviat Peſtis Aër Peſtis vehiculum. Non autem genetrix.

(*a*) Syden. Op. p. 113. *Edit. Lugd. Bat.* (*b*) Sennert. Op. T. 2. p. 138.

ſtis antequam Athenas inviſat? Idemque aliis in locis obtinuit, quemadmodum (uti aſſerit Sydenhamus) "non "antè multos annos peſti per univerſam ferè Italiam im-"maniter graſſanti, Magni Ducis cura atque prudentia "aditum in Hetruriæ fines penitus interclusit (*a*)." Abſurdum igitur eſt ſupponere atmoſphæram totius circumcirca regionis ſuopte ingenio in conſtitutionem λοιμώδην deſciviſſe, atque illam unius ferè in medio Ducatûs, à communi hoc ſtatu abhorruiſſe. Quin, ex Medicorum omnium atque Hiſtoricorum obſervatione haud fallaci, atque Magiſtratuum cautelâ exinde ſuſceptâ, patet alienum quid in äera emergere, obvio miſero impingere, dein per contagium ſporadicè tradi, poſtremò, funeribus creſcentibus, vires acquirere, atque in immenſum penè augeri. Talem ſui originem & progreſſum omnes ferè Peſtes Europæi præbent, cum vix ulla unquam in hac orbis terrarum parte apparuit, quæ non aliunde advecta fuit, aut bello olim cum populis exteris geſto, aut mercibus ab Oriente aſportatis (*b*).

2*do*. Μίασμα hoc ſive Inquinamentum (qualiquali demum nomine vocetur quod Peſtem conſtituit) quanquam ita

(*a*) Syden. Op. p. 109.

(*b*) Magna illa Peſtis quæ Romanum Imperium, A. D. 166. ſub M. Aurelio & L. Vero, divexavit, conſentientibus omnibus Hiſtoricis, ab Oriente aſportata eſt, ſc. cùm rediret Imperator Verus ab expeditione ſua contra Parthos. Atque illa quæ ſub Gallo & Voluſiano Imperatoribus, A. D. 252 & 253. tantam ſtragem edidit, eodem conſenſu Hiſtoricorum tunc temporis, in Ethiopiâ primò caput ſuum extulit, atque exinde per Romanum Imperium diffuſa eſt. De magna Peſte in 1348. jam dictum eſt ſuprà. Sæviſſima illa Peſtis quæ Sudoris Anglici nomine famoſa eſt, in obſidione Rhodorum, quando res cum Turcis gerebatur, à militibus Chriſtianis ſuſcepta, in Europam exinde migravit. Peſtis nupera Maſſilienſis videtur illic aſportatum fuiſſe à navi quadam quæ ad Tripolim Syriæ urbem appulſa eſt, ubi tunc temporis ex confeſſo graſſabatur. Neque non veriſimile eſt Peſtem Londinenſem eò advectam fuiſſe à navibus mercatoriis, quanquam de origine ejus variè dictum eſt. Denique, quoad hodiernam Peſtem quæ apud Meſſinam etiamnum furit, benè notum eſt, quòd ſerico aliiſque id genus mercibus impedita à Conſtantinopoli eò advehebatur.

ita tenue & inſtar fulguris præpes ſit, ut humanam inveſtigationem prorſus ludere videatur; tamen ſui quædam indicia intuenti haud obſcura prodit, veluti ſi cuidam inter tenebras verſanti per rimam deſuper affulgeat jubar. Id igitur quod omnes olim crediderunt haud Naturam ex ſuo penu deprompſiſſe, verùm à Diis immortalibus immediatè promanâſſe, ut humana ſcelera tanquam flagello coërceantur, ex effectibus ſuis comperimus eſſe perquam ſubtile, penetrabile, & ſalem alkalicum ad ſummum acredinis gradum, quantum Chemia valet, evectum, quamproximè referre. Hoc docet acrimonia ſanguini à veneno peſtifero impreſſa, unde Anthracum generatio, horum ſalium vis cauſtici æmula. Hoc etiam indicat cadaverum inſepultorum fætor qui Peſti maximam vim ſubdit, cùm ſc. à corruptione proveniat ſalium alkalicorum volatilium ingens copia, atque äeri admiſceatur; cui ſuffragatur Cl. van Swieten in commentariis ſuis ad Boerhavii Aphoriſmos, his verbis diſertis: "Obſervatum ſæpius fuit Febres putridas "epidemicè graſſantes, immò & Peſtem ipſam fortiſſimos "quoſque invaſiſſe: Debiles, ſenes, chronicis morbis la"borantes, manſiſſe immunes. Quippe in prioribus boni "ſanguinis abundantia, calor magnus, robuſta vaſa & viſ"cera efficiunt ut omnia ingeſta citiſſimè in animalem na"turam degenerent, i. e. in putredinem ſponte inclinent(*a*)." Hoc ulterius monet ſalium oppoſitorum contra Peſtem efficacia, ſiquidem ad venenum λοιμικον domandum nihil potentius reperitur aceto vulgari, acido ſulphureo, & ſimilibus. Sed quod adhuc majoris momenti eſt; ſubita illa maſſæ ſanguineæ diſruptio, atque humorum craſis diſſilitio (unde vibices purpureæ inſtantis lethi nuncii, unde & halitûs fætor in Peſte Atticâ adeò inſignis) ferè extra dubium ponunt quod venenum peſtiferum aut ex alkalicorum familia

Peſtis materia ſali alkalico ſimilis.

Probatio.

(*a*) Van Swiet. *Comm. ad Boer. Aphor. ſub morb. ſpont. alkal.* p. 130.

ſamilia prodeat, aut aliquid his ſalibus perſimillimum ſit; cùm nihil, exceptis mercurialibus, ſanguinem æquè potenter diffringit comminuitque, ac ſolet alcali ſive fixum ſit ſeu volatile. En tandem, quam quærebamus, cauſſa ſanguinem exolvens, quâ in ichoroſam laticem faceſſat, atque errore viarum in loca aliena evagatus, cum tono ſolidorum labefactato cöeat ad obſtructiones propemodum univerſales conficiendas, unde emergunt ſymptomata, Malignitatis vera ac genuina proles (*a*). Quomodo gignatur atque in lucem prodeat virus hocce peſtiferum, alkaliforme (ſi ita fas ſit loqui) haudquaquam expedire licet, ſiquidem nihil ſuper hac re certi affirmare datum eſt; cum verò in Oriente primas ſedes ponere, atque exinde proficiſci adgnoſcatur, ideò credunt nonnulli quod ibi ab inſigniori aliquâ corruptione enaſcitur: Solis enim ardor in illis terrarum plagis intenſior utique & efferatior, res corruptibiles in ferociorem acrimoniam evexerit, quàm quidem in hiſce regionibus poteſt: Hinc poſt diuturnam Nili inundantis ſtagnationem, Peſtem ſæpius in Ægypto excitari ferunt; & fortaſſe eadem cauſſa quæ in Europâ Febres malignas accendere valeat, ibi Peſtem ipſam ciere apta nata ſit. Sunt autem quibus diſplicet hoc omne, & contrà nituntur Peſtem nullibi generari, ſed alicubi ſemper exiſtentem, & accedentibus aliis circumſtantiis, in actum evocari, dein per fomitem, aut peſtiferi alicujus appulſum in loca aliena transferri: Atque ut huic opinioni concilietur fides, rationem haud ineptam ſanè adducunt, cur Peſtis Conſtantinopoli ferè ſemper graſſetur: Nempè annuæ ad Meccam religionis ergò peregrinationes efficiunt ut ingens hominum vis ab omnibus Aſiæ partibus, quæ Turcarum imperio ſubjugantur, eò confluat; unde ſuſceptum per contagium *μιασμα* cum redeuntibus ad urbem continuò pervenit.

Num Peſtis ſit à corruptione.

Opinio quod Peſtis alicubi ſemper exiſtit.

Utut

(*a*) Vide ſuprà, p. 9.

Utut ſe res habeat, hoc certò novimus, fatali experientiâ edocti, Peſtem per multos annos integros, ſalvo ejus vigore, delituiſſe, aut mercibus obvoluta, aut in conclavi aliquò hærens; quò pertinet memorabile illud apud Jul. Capitolinum, qui perhibet in Babyloniâ quandam miræ vetuſtatis arcam adapertam fuiſſe, à quâ tam perniciosus halitus expiravit, ut Peſtis inde ad Parthos uſque dimanavit (*a*). Ita quod de cæteris morbis fingunt Poëtæ, de hac Lue quodammodo affirmari poteſt; utpote quæ à fatali pyxide (heu temerè nimis reſeratâ!) erumpens, ſub auras effunditur, vitale illud fluidum miris modis contaminat, & à clade frequentiore tanquam Furiarum maxima grandeſcit.

Subtilitas porrò ac penetrabilitas hujuſce *μιασματος* ex eo conficiuntur, quod rerum ex improviſo potitur, ſucciſſiſque ante tempus viribus, per corporis ſolida, per fluida cuncta fertur hæc dira Lues, neque reſiſtitur ejus furori; atque ut diſertè Sydenhamus: "Quæ fulgetri inſtar trajicit humanum corpus, humorumque craſin ſummâ cum violentiâ diffringit, eorumque particulas ſpirituoſiores in auras difflat." Quin & ipſa ſcriptorum qui de Peſte tractarunt conſentiens obſervatio, cujus antea memini (*b*), quæ prodit ſub adventu Peſtis äerem ſolito ſalubriorem eſſe, omneſque alios morbos aut in eam deſinere, aut omninò fugari; hæc, inquam, obſervatio *μιασματι* ſubtili ac penetrabili fortaſſe faveret, quippe ſi humidis ſcateat, atque vaporibus frigidis, inertibus nimium graveſcat äer, eumque ſtatum nanciſcatur, quem cæteris morbis exſuſcitandis aptum fore proclamat Hippocrates, permeabilis hujuſce veneni peſtiferi obtunderetur acies.

Peſtis materia ſubtilis ac penetrabilis.

Hactenus circa peſtilentiale virus hallucinari datur, ultrà tendere nefas eſt. Quis enim hujuſce ſtimuli naturam

F ſpeci-

(*a*) Loc. apud Sennert. citat. v. 2. p. 143. (*b*) Vid. ſuprà, p. 17.

ſpecificam explicare in ſe ſuſcipiet? Quis oſtendet cur eadem Peſtis quæ hominibus funeſtiſſima ſit ne unum quidem bovem feriat; &, ex adverſo, cum Peſtis bovina per Europam graſſaretur, ne vel leviſſimâ ejus labe inquinati ſunt homines, etiam ii qui infectorum carnibus veſcerentur? Haud inficias eo quin dentur & alia haud pauca venena quæ ſpecificâ quaſi indole gaudent, atque hujus generis animantibus lethifera, illi eadem generi innoxia reperiuntur: Ita venenum varioloſum hominibus adeò inimicum, ut vix briefly centeſimum quemque intactum relinquat, ne belluas quidem vel inſitione factâ inficere queat. Atque inter venena regni vegetabilis benè cognita, quædam invenimus vi ſpeciali dotata, & quæ hominibus nocent hæc eadem belluas haud attingunt, & vice verſâ: Neque hîc ſubſiſtitur; ſed & venena ſunt quæ uni animantium ſpeciei infeſtabunt, alteri haud itidem nocitura; quâ de re conſulatur oportet Cl. Wepferus in cicuta ſuâ aquaticâ. Hinc patet & Peſtem & alia quoque venena, præter manifeſtiores agendi modos, etiam quiddam in ſe continere ineffabile, atque humano ingenio haudquaquam expediendum; eadem enim eſt analyſis, eadem ſunt principia ſanguinis humani & belluini, Et quæ poteſt deinde eſſe ratio, cur præfata venena non utrumque ſimul indiſcriminatim inficerent, ſed huic promptè miſceant, illi nubere abnuant?

Natura Peſtis ſpecifica.

Aliorum venenorum nat. ſpec.

Antequam μιασματος hujus peſtilentialis naturam dimittam, meminiſſe tantum ſufficiat quod ex Auctorum omnium ad unum conſenſu abundè liquet, nihil ad Peſtem ſuſcipiendam, aut deleteriam ſuſceptæ virtutem intendendam, præſentius eſſe Timore; adeò ut hominem meticuloſum longè certius corripiet Peſtis quàm Timore carentem, immò ad Peſtem amoliendam animus audax atque intrepidus ferè omnibus, exceptâ fugâ, palmam præripit. Neque dubitarunt ponere nonnulli Timorem uti præcipuam ex

Timor Peſtis vim maximè adauget.

cauſſis

cauſſis quare populariter adeò bacchetur, totidemque invadat Peſtis: Quibus equidem ex parte ſuffragor: Metu enim humores retrogradi cùm ſint, ſecum unà abripiunt venenum peſtiferum atque ad interiora nobilia ſiſtunt: Atque inſuper mole ſanguinis retropulſi oppreſſis vaſis & corde ipſo, minuuntur vires; & ſic Peſtis ipſius quodammodo munus obit Timor.

3*tio.* Inveſtigatâ demum, quantum licuit ex rei caligine, μιασματος hujus peſtiferi naturâ, vix jam immorari opus eſt ex eo quod hic morbus ſit verè inflammatorius; id enim ſymptomata ferè cuncta proclamant: In Peſte Atticâ jam ſumma aderat ſanguinis phlogoſis, cum oculorum rubedinem, inflammationem linguæ, fauceſque cruentas à Thucydide depicta accepimus (*a*). In Byzantinâ, Bubones in Gangrænam abeuntes, Carbunculos, &c. (*b*). Quibus adjicit Sydenhamus in Londinenſi, "Detracti ſanguinis colorem, qui Pleuriticorum ac Rheumatiſmo laborantium ſanguinem planè æmulatur." Neque in cruore tantum vaſiſque majuſculis figitur hæc inflammatio, quin & ultra penetrat, laticemque tenuiorem prehendit, ſi modo per ſubitam Bubonum & Parotidum eruptionem; vaſculorum primò ſeroſorum oppletionem, dein ſuppurationem, poſtea Metaſtaſin in hæc loca factam credere fas ſit. At forſan hîc objiciat aliquis, Peſtem haud ſanguinem inflammando, verum alio quodam modo vitam neceſſariò extinguere, ex eo quod plures in plateis obambulantes, àbſque ullo præſentis Febris ſigno, ſubitò correpti interiêre; atque ita Sennertus (ſi benè mimini) eâ in hæreſi fuit, quod ſine Febre Peſtilentia ſuum opus abſolvere poſſet. Reſpondeo. Tantum abeſſe ut hic ſubitaneus quorundam Peſte correptorum interitus contra inflammationem faciat, ut eidem potius maximè patrocinetur, ſiquidem

Peſtis morbus inflammatorius.

Inflammatio altius adacta conj. ct. probab.

Objectio contra Inflam.

Reſponſio.

(*a*) Vid. ſuprà, p. 11. (*b*) Vid. ſuprà, p. 12, 13.

dem tenera cerebri vaſcula ſanguine non ſuo referta eſſe teſtatur, & nullus dubito quin aperta cadavera tali morte peremptorum hoc manifeſtum facerent; cùm jam ex *ανατομὴ* factâ, tempore Peſtis Maſſilienſis & Provincialis, (uti ſupra dictum eſt) ita ſe res profectò habuit. Quoad Febris in his caſibus abſentiam non habeo dicere, hoc tantum efflagitare velim, num pro certo habent nullam Febrem præceſſiſſe? Id quod eos, ſalvâ fide, haud aſſeverare cenſeo; ſiquidem nullam niſi leviuſculam inflammationem intelligere poſſum; quæ non Febrim arceſſeret; poteſt tamen incipiens Febris ab occlusâ vitæ ſcaturigine, i. e. cerebri vaſculis obturatis facilè præfocari.

Curatio. Verum in hujuſmodi diſceptationibus, parum profuturis, ſat temporis attrivimus, ſat Peſtis naturæ cauſſiſque datum eſt. Jamque ejus *θεραπειαν* aggrediamur oportet.

Prophylactica. Prophylaxis circa duas res verſatur; prior exigit ut abſque morâ è loco infecto fugiamus, ne aër jam venenatus, inſpiratione ductus, labem peſtiferam internis viſceribus adigat; aut à decumbentibus ſuſciperetur contagium, ſicut & in aliis nonnullis Febribus fieri conſuevit, iſque modus tutiſſimus eſt, ut in verſiculo,

Mox, longè, tardè, cede, recede, redi.

Cùm res anguſta domi, benevolentia erga ſuos, aliæve benè multæ circumſtantiæ fugam impediant; tum poſterior locum habet; & ſagax obſervatio atque experientia

Herbæ acres amaricantes. Medicorum ab omni ævo illuſtrium docet, ad Peſtem amoliendam haudquaquam inepta eſſe quæ ſaporis acris, amaricantis, odoriſque gravis ſunt; quæque aciditate pollent: Hinc ruta, ſcordium, juniperus, angelica, nicotianum, &c. & quædam ex gummi olentibus; quorum alia ſub variis miſtim

(*a*) Vid. ſupra, p. 8.

ſtim formulis hauſta aut deglutita, alia maſticata, alia naribus admota, contra peſtilentiale contagium proficua eſſe comperiuntur. Primas autem tenent liquores acidi, ut acetum ipſum, ſuccus citrorum, & vitriolica, annuentibus ferè omnibus Auctoribus qui Peſti ipſi interfuerant, vitamque ſuam communi civium ſaluti poſthabuere; uti Forreſtus, Diemerbroekius, Mercurialis, Mindererus, aliique; quorum primi teſtimonium accipite: " Ego cùm, graſſante Peſte, nuſquam trepidè, plenus civium ſtudio me ad ægros conferrem, illis auxiliis ac potiſſimum mali citrii putamine ſucculento me munire ſuevi (*a*)." Et Mindererus de Peſte, Cap. XV. hæc habet: "Sanè, ut liberrimè loquar, ſi mihi vitriolicorum remediorum uſus interdiceretur, ego ad curationem Peſtis nunquam, vel certè inermis accederem". Et de Turcis ferunt quod apud eos uſitatum ſit, vigente peſtilentiâ, ſuccum limonum juſculis infundere, hujus prophylactici vires creberrimâ experientiâ edocti. Num virus peſtiferum eodem modo ſubigant atque enervent acida, quo ſalium alkalicorum vim, nimiæ eſſet arrogantiæ affirmare, quantumvis ſententia hæc non temerè adeò ſuſcepta eſſe videatur (*b*). Quin & Vinum generoſum haud mediocre contra Peſtis ſuſceptionem auxilium præbet; ſiquidem duobus hujus cyathis ſingulo manè ingurgitatis, dein naribus atque labiis aceto in ſpongiâ contento madefactis, impunè per mille ægrotantes obivit Diemerbroekius, hoc ſui exemplo præceptis ſuis fidem faciens. Et Vinum profectò hujus Luis egregium prophylacticum ex eo exiſtimandum eſt; quod animum addat, metumque depellat, qui, uti antea oſtendimus, inter præcipuas cauſſas recenſetur, cur Peſtis adeò violenter exarſerit, tantamque hominum vim corripuerit (*c*), non ſecus ac ſuper aliâ occaſione cùm Gigantem ex Homunculo faciat.

Liquores acidi.

Vinum.

(*a*) Loc. apud Hoffm. cit. *Med. Syſt. Rat.* Vol. IV. p. 292. (*b*) Vid. ſuprà, p. 19, 20. (*c*) Vid. p. 23.

Plurimas horum prophylacticorum formulas conraſit Sennertus, in quibus ita diu immoratur, ut eas dinumerare moleſtum ſit, quæ tamen prædicta medicamenta pro baſi recipiunt omnia, adjectis forſan pauculis ex aromaticis.

Sunt & externa quoque adverſus Peſtem propugnacula, nempè Fonticuli, qui tanto in honore habentur, ut eorum laudes ſatis prædicari nequeant, ſi fides adhibeatur iis, qui inter ſumma diſcrimina verſantes, effectus ſalutiferos comprobârunt. Inprimis Hildanus prodit: "Se, in acutiſſima Peſte Lauſanenſi, ubi ex 100 ægris vix 16 evaſerunt, beneficio Fonticulorum in brachio ſiniſtro & poplite dextro geſtorum, ſervatum fuiſſe; & niminem ex iis qui Fonticulos gerebant, Peſte correptos vel eâ occubuiſſe, præter unum vel alterum ſummè Cacochymicum". Diemerbroekius: "Inſignem Fonticulorum in Peſte utilitatem multoties vidimus". Et Hieronymus Mercurialis: "Poſſum teſtari me innumeros Peſte extinctos vidiſſe, nec unquam vidiſſe quenquam, qui cauterium haberet, præter unum tantum, atque is erat Sacerdos. Interrogavi etiam de hac re multos Medicos, qui teſtati ſunt neminem ſe vidiſſe (*a*)." En Medicorum de Fonticulis haud vana teſtimonia, atque eâ quidem fiduciâ prolata, quæ Practicos ſolum decet! Ita Fonticulorum ope venenum peſtilentiale, ſi modo corporis interiora ſubiverit, quaſi portâ apertâ continuò ejici credendum eſt, antequam viſcera læſerit; quanquam vehementer ſuſpicor num Peſte jam correptis aliquid boni præſtarent Fonticuli; ſc. nimis velox atque effrænata eſt hæc Lues, aliique etiam morbi acuti dicti, ne methodo adeò lentâ cicurentur, quæ chronicis magis quadrat.

Fonticuli.

Hucuſque de Prophylaxi. Ventum eſt nunc ad medendi indicationes, ubi fallax admodum & verſatile hujus Luis,

(*a*) Loc. apud Hoffm. citat. *Med. Syſt. Rat.* Vol. II. p. 210.

Luis ingenium vix ſatis fidas eſſe ſinit: Quorſum enim operiare benignam Bubonum aut Parotidum ſuppurationem, cum toties ex improviſo diſpareant, Medicique ſpem ludant? Quorſum alexipharmacis atque ſudoriferis utaris, cum eo modo ſanguinis calorem atque acrimoniam ita intendas, ut non rarò Gangrænæ erumpant? Quid agat Medicus in tantâ rerum incertitudine, aut quo ſe vertet? Quantâ laborat in Charybdi? Haud tamen abjicienda ſpes eſt: Quin oritur præcipua, ſi non unica, indicatio ab electione duorum alterutrius perito Artifici ſatis obviorum; num ſc. (ut in cæteris acutis obtinet) Naturæ hîc famulari oporteat, ejuſque ῥοπὴν expectare, & fatiſcenti paullulum opitulari? An potius rem è Naturæ manibus ereptam noſtro conſilio geramus, Naturæque minimè auſcultemus? Quæ ſi per ſe ſatis valeret ad oppugnandum morbum, ſuoque Marte ſufficeret ad eum per quæcunque velit emunctoria exterminandum; tum huic abſque ullâ dubitatione parendum eſt, atque etiam titubanti roborantibus undique ſubveniendum: Sin vero, ut in pleriſque Peſtibus fieri conſuevit, vi morbi inſidiatoris oppreſſa jacet, & repentino inſultui impar Natura nil contrà moliri queat, ſed irritos tantum conatus edat, inſtar Enceladi, apud poëtam, ſub Ætneo pondere ægrè luctantis; tunc ſanè Naturæ ut calamo fracto haudquaquam fidere, verùm aliis rebus ſtudere, viamque diverſam carpere oportet. Haud tamen in omni Peſte ſubinde relinquenda eſt Natura, quin dantur nonnullæ quæ ejus veſtigia premere ſuadent, nec ab eâ quidquam diſcedere. Sic in Peſte illâ Anglicanâ Sudoriferâ dictâ, Sudores à Naturâ, uſque ab invaſione primâ, impenſiùs protruſi, efflagitant ut in iiſdem, ſub idoneo regimine, continuandis ars ſalutifera verſetur. Sic & in Peſte Atticâ, Natura haud ita infracta eſſe videbatur ut eam deſereremus; ſiquidem ad uſque 7[m] 9[mve] diem duraret, quod longior eſt mora quam quæ per multos acutos conceditur. Sic

Indic. Curat.

Utr. naturam ſequi oportet.

Negatur.

Exceptiones.

& in cæteris Peſtibus ſunt qui ita firmo temperamento vigent, ut abſque ullo artis adjumento ſpontè convaleſcant; his ſi Naturæ opus interturbares, atque artem officioſam ingereres, nec boni Medici, nec viri honeſti munus præſtares.

Verum hæc non niſi rara ſunt, & à generali Peſtium conſuetudine abnormia; parum enim per ſeipſam hîc valere Naturam teſtantur tot tantaque infectorum funera. Ita aſtutiâ plerumque doliſque inſtructus eſt hic princeps morborum, ut tum maximè extimeſcendus eſt cùm minimè videtur; & cui frons explicata eſt in ſummo rerum diſcrimine, uti ex prægreſſis abundè patet. Quis locus eſt igitur credendi Naturam inſidiis undique cinctam? Cur invalidæ committantur habenæ? Quin audacter aliquid neceſſariò aggrediendum eſt, perque tramites Naturæ jam impervios quærenda eſt ſanatio. Quomodo ſtruatur hæc methodus, ex attentâ Naturæ magiſtræ obſervatione ediſcendum eſt; illa enim Archiatrix, ubi cum grandi aliquo morbo luctetur, grandem ſemper Evacuationem inſtituit: Ita in Variolis, quo pejoris ſint moris, majoremque inflammationem capiant, eò major abſceſſulorum copia, atque inſignis inſuper per ſputa humorum excretio. Ita in aliis morbis acutioribus, quanta ſudorum aut urinarum profluvia! quanta alvi dejectio! quanta per nares hæmorrhagia! Jam cùm iniquis viribus cedere coacta, nihil ipſa machinari queat, hoc ſui exemplo hortari videtur Natura, ut, ejus loco ſuccedentes, telis ſuis hoſtem feriamus, atque Evacuationem vicariam ſubſtituamus, quæ tamen largior futura eſt, prout morbus hic cæteris immanitate & violentiâ antecedit.

Curatio generalis per grandem Evacuationem tenenda.

Quatuor ingentes penes artem ſunt Evacuationes, quæ ideò Cardinales appellari merentur; nimirùm, Purgatio *ἀνω* & *κατω*, Ptyaliſmus, Sudores, Væneſectio: Quæ ſingulæ ex ſe valent omnes humorum ſpecies projicere, corpuſque

Quatuor per artem Evacuationes.

puſque exſuccum reddere. (Vix quidem cum hiſce Diureſin annumerandam eſſe cenſeo; etſi enim largâ ſatis per vias uriniferas Evacuatione quidam morbi criſim ſuam abſolvant; tamen huic haud omninò fidendum eſt, neque enim adeò certam hîc & copioſam Evacuationem, ac rei importunitas poſtulat, diuretica polliceri queant.) Quærendum eſt igitur, quænam ex his, noſtris inpræſentiarum uſibus aptior ſit.

Haudquaquam periculo caret, quanquam cætera adrideat, alvina Purgatio, acria enim medicamenta, quæ hîc exiguntur, juncta cum inſigni acrimoniâ ſanguini à morbo impreſsâ, adeò ventriculum & inteſtina ſimul laceſſant, ut inflammatio lethalis ibi facilè accendatur; atque ita hæc Evacuatio, vice morbi exterminandi, mortem ipſa, ſi non præmaturam, at ſaltem ſæviorem afferat. *1mo.* Purgatio.

Quoad Ptyaliſmum, nihil in rerum naturâ novimus ei ſuſcitando æquè efficax ac mercurium, ſc. ut tanta ſputorum copia effluat, quanta morborum contumaciſſimorum ſolutioni par ſit; neque inepta foret hæc Evacuatio, niſi duæ res haud facilè ſuperandæ obſtarent; altera, quod morbus noſter inſtar Achillis apud poëtam, *2do.* Ptyaliſmus.

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer.

Nunquam inducias concedet ad Sputationem proliciendam neceſſarias, ſiquidem biduum triduumve huic inſumendum requiritur: Altera, quæ majoris adhuc momenti eſt, nempè Hydrargyroſin ipſam cum morbo conſentire videri, ejuſque vim intendere, ex eo quod ſanguinem in ichoroſam tenuitatem ſolvat. Sit ergo ſua apud Chronicos Hydrargyroſi provincia, (ubi plurimum quidem valet) ne ultrà tendere audeat, & cum acutiſſimis temerè congrediatur.

H Inſequitur

3tio. Sudatio.

Inſequitur Sudatio, quæ eo nomine ſeſe infert, quod per illam Natura morbos acutiſſimos malignoſque toties dijudicare ſoleat; hinc in Febribus malè moratis, & quarum ingenium non ſatis cognitum eſt, ad medicamenta ſudorifera, quaſi unicam in re dubiâ ſalutis ſpem, confugêre Medici, iiſque ſolummodo incubuêre; nec perperam, tum quia ſi quid alienum ſanguini admiſcetur, novaſque in corpore turbas cieat, docet ratio hâc methodo promptiſſimè auferri, tum quod rei veritatem fauſtus ſæpè comprobavit eventus. Atque in Peſte hanc Evacuationem ab omnibus Practicis pro ſummo remedio inſtitutam accepimus, quæ votis ut plurimum reſpondebat quoties largiorem diuturnioremque ſollicitârint; verum plerique hanc ita timidè gelidèque miniſtravere, ut morbi magnitudini omninò impar ſit, veriti nimirum ne collabaſcat Natura, cùm rem ex ejus manibus eripi debere ſuprà oſtendimus. Sed neque huic ſua deſunt incommoda: Dixi incommoda? immò pericula ſumma; quum enim medicamenta Sudoribus proliciendis dicata à ſcopo ſuo aberrant, humoreſque per cutim exprimere nequeant, (uti hominibus plerumque ſicci rigidique temperamenti fieri conſuevit) quanto miſer incendio torretur! quantum olei flammis affunditur! ſic & in Athenienſi Peſte, ſi per Sudores *θεραπειαν* abſolvere ſatagas, ægrotantem in majores æſtus conjiceres, cum jam tanto intus ardore flagrat, ut vitam quavis morte crudeliorem pateretur.

In Peſte ab omnibus Practicis adhibita.

4to. Sanguinis Miſſio.

Reſtat una tantum earum, quæ ab arte fiunt, grandium Evacuationum ſpecies, nempè Væneſectio, quæ pleriſque Auctoribus ſyſtematicis damnoſa hîc & inutilis audit, non aliam ob cauſſam, quàm quod vires imminuat, Naturamque officio ſuo fungi inhabilem, morboque exterminando ineptam reddit; ideòque Phlebotomiam vel omninò omittendam, vel parcâ ſaltem manu, prout res exigat, celebrandam eſſe volunt. Verùm ratio non auctoritas apud

homines

homines cordatos valere debet, & jam huic eorum argumento obviam itum eſt. Proin expendamus quid de largis in genere Evacuationibus, & præcipuè de Væneſectione cenſerunt veteres. Hippocrates in § 1. Aph. 23. hujuſcemodi verbis utitur: Τὰ χώρεοντα, &c. "Quæ prodeunt, non copiâ ſunt æſtimanda, ſed ſi prodeant qualia oportet, & facilè ferat. Et ubi ad animi deliquium ducere oportet, hoc etiam faciendum ſi æger ſufficiat." Et Galenus hunc explicans Aphoriſmum, ubi de Evacuationibus agitur, & quidem ad animi deliquium uſque; talem Evacuationem (i. e. ſanguinis Miſſionem) laudat "in Febribus ardentiſſimis, in maximis inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus (*a*)." Et alibi: "Ubi ferveſcentis ſanguinis ineſt plenitudo acutiſſimam accendens Febrim, ſubitò ac ſimul evacuare expedit; eamque inanire tentandum vel ad animi deliquium uſque, virium modò inſpecto robore (*b*)." Quantam autem efficaciam habent hæ Evacuationes in ſolvendis obſtructionibus docent ejuſdem obſervata: Nempè, "Monitus per inſomnia Galenus, juvenis adhuc, ſibi ipſi diſſecuit dextræ manus arteriam inter indicem digitum & pollicem ſitam; permiſit ſanguinem effluere, donec ſponte ſiſteretur, (ſic enim ſomnium præceperat) & ſubitò diuturnus dolor extinctus eſt in illâ maximè parte fixus, quâ jecur diaphragmati committitur. Alii homini per vulnus in maleolo inflictum vulnerata fuit arteria, nec quievit Hæmorrhagia donec Galenus vocatus arteriam diſſecaret; ſed huic homini quarto jam anno moleſtus coxæ dolor inde ſanatus fuit (*c*)." Et in Friendii Hiſtoriâ, Inflammatio & abſceſſus Mediaſtini ab Avenzoare deſcriptus memoratur, qui ſibi ipſi in itinere ſupervenit. "Ubi primò tenta-

Opiniones veterum de largâ Phlebotomiâ.

(*a*) Gal. *Comment in Aph. Hippoc.* Charter. Tom. ix. p. 40. (*b*) Gal. *De curandi ratione per Væneſectionem*, Cap. 12. Charter. Tom. x. p. 441, 442. (*c*) Gal. ubi ſuprà, p. 451. Loc. à Van Swiet. *Comm. citat.*

"tentatus eſt, doloris aliquantulum in eo loco perſenſit, qui
"cum tuſſi increvit; pulsûs unà aderat durities cum Febre
"acutiſſimâ. Quartâ nocte libram ſanguinis detraxit, ex
"quo ſymptomata haud ita multum levata ſunt. Proxi-
"mo die cùm iter faceret, noctu in ſoporem decidit, quo
"tempore faſciâ de brachio lapsâ, è ſomno experrectus
"lectum ſanguine undantem, vireſque multum imminutas
"deprehendit. Inſequenti die ſaniei aliquid expectorare
"cæpit, quare aquam hordei largâ quantitate hauſit, ſed
"curationem ingenti ſanguinis fluxioni tribuit (*a*)."

Plura proferre ſupervacaneum ſit, quum ex his ſatis elucefcat veterum de largiore ſanguinis Miſſione ſententia, quamnam ſc. ejus rationem habuêre in Febribus acutiſſimis, in obſtructionibus tam diuturnis quàm recentibus ſolvendis. Verùm in Peſte aut de eâ omninò ſilent, aut damnoſæ praxeôs argumento habent, aut ſaltem in regimine prophylactico, prout fert proprium cujuſque temperamentum, parciùs injungunt; & quidem manifeſtâ ſatis cauſsâ forſan adducti; nimirum re ipsâ comperirent ſagaciſſimi hi Mortales, quod ſi ad unam, duas, vel etiam tres libras detrahatur ſanguis, nihil levaminis exinde oriturum, quin è contrario omnia in pejus ruitura eſſe; atque id dehinc Evacuationi ipſi vitio vertatur, quod rei malè geſtæ tribui debeat; quemadmodum Natura, re infectâ, haud tempeſtivè infirmatur, & morbo importuno, quem largior Phlebotomia debellaverit, jam cedere neceſsè eſt. Sed, per Deûm atque hominum fidem! nonne vidimus ingentem ſanguinis fluxum, ad animi deliquium uſque, Febres ardentiſſimas atque obſtructiones penè omnigenas extra aleam conſtituiſſe. An igitur huic maximo morborum par copia conveniat? Minimè. Quippe ſi ita ſit, idem effeceris ac ſi homini Adulto atque Infanti æqualem

Curatio.

(*a*) Friend. *Hiſt. Med. ad Avenzoarem.*

lem Evacuationem pro morbo aliquo tollendo inſtitueris. Quin pleniorem adhucdum Væneſectionem hîc ſuadet ratio, (quâ ſolâ humanum animum regi fas eſt) ſed tamen partitis vicibus, ne ex magnâ nimis ſubitaque κενεάγγεια mors pro Lipothymiâ occupet. Hæc ſumma eſt, aut audendum aliquid aut pereundum.

Per largam venæ ſectionem.

Sed ne conceptæ hypotheſi nimium favere videar, teſtor experientiam permagni imprimis Sydenhami; neque grati animi aut hominis honeſti partes explerem, niſi palam profitear, me, quicquid in eâ per largam Væneſectionem curatione eſt, ex hac fonte hauſiſſe. Ille nimirum ſub finem Peſtis Londinenſis, quando ſibi ad urbem redire licuit, hac largiore Phlebotomiâ, ut ad quatuor plus minus libras aſſurgat, tali cum ſucceſſu uſus eſt, ut eorum quos ita tractaverat ferè nemo moreretur: Atque hæc inſuper refert tam mira, quam ex fide atque probitate ejus, à quo narrata acceperat, indubia: viz. "Tempore belli "civilis, cum Peſtis etiam multis in locis graſſaretur, ac forte "in caſtrum Dunſtar, quod in agro Somertonenſi eſt, ali-"unde advecta, aliquot præſidiariis cum macularum ef-"floreſcentiâ derepentè exanimatis, complures etiam ali-"os corripuiſſet:—Chirurgus quidam à longis peregri-"nationibus redux, impetratâ à Præfecto venia, ut ſibi "miſeris ſuccurrere liceat:—Statim à primò morbi inſul-"tu ſanguinem ingenti copiâ detraxit:—Et quanquam "à Phlebotomiâ nullum omninò remedium adhibuit, ta-"men ex compluribus iis, quos hoc modo tractaſſet, (mi-"rum dictu!) ne unus quidem deſideratus eſt (*a*)". Et ne ſolæ huic hiſtoriæ pro praxi ſuâ firmandâ innixus eſſe videatur, Leonardi Botalli Medici ſuperioris ſæculi celeberrimi teſtimonium adducit ſuis ipſius verbis exſcriptum; qui nihil præſentius in Peſte remedium quam largam & tempe-

Hujus Curationis mira hiſtoria.

(*a*) Syd. Op. p. 199.

tempeſtivam ſanguinis Miſſionem, ſuâ fide & multiplici experientiâ aſſerit (*a*). Necnon Rhazen, Medicinæ inter Arabas parentem, uti Variolarum ante ſuum tempus incognitarum curationem idem inchoavit & perfecit, ita in malignis quibuſdam copioſiore Phlebotomiâ magno cum ſucceſſu uſum fuiſſe accepimus (*b*).

En tandem Evacuationem omnibus numeris abſolutam! ſiquidem ad morbi vim compeſcendam promptiſſima eſt, atque Sudationi eo nomine anteponenda, quod altera inflammationem, caloremque intenſiſſimum continuò imminuit; altera eum ad Phreneſin uſque adaugeat.

Quod ſi Vænesectionem ampliorem cæteris obſtructionibus uti præſens remedium ſacraverit vetuſtas, eam quoque debito modo ac tempore adhibere in hoc morborum maligniſſimo, ubi obſtructionem adeò univerſalem fieri docuimus, eadem ratio atque experientia jubent. Verum enimverò uti omnibus idem haud competit, ita quorundam, immò complurium temperamenta vix audacem adeo Evacuationem impunè paterentur; quis enim Medicus ægri rebus aut ſuæ famæ conſulens, qui tantam ſanguinis jacturam faciat, ubi pulſus adeò exilis & languidus deprehendatur, ut jure metuas ne flacceſcentibus vaſis mors improviſa & inſuſpecta adveniat ſummo Artificis opprobrio. Hîc Sudoribus potius quam Phlebotomiâ rem geri conſulerem, tum quia calor lectuli pulſum inſtauret, & cardiaca moderatiora quæ hiſce protrudendis requiruntur (qualia ſunt julapia, aut boli, aut electuaria Ther. Andr. pro baſi recipientia) eidem commodo inſerviant: Tum etiam quod firmat experientia egregii Sydenhami, tantum abeſſe ut ægri ſe exinde debiliores factos quererentur; quin potius quantum ſupervacanei humoris ſudando deceſſiſſet, tantundem novi roboris ſibi accreviſſe profiterentur: Id autem enitendum

Exceptiones in Vænesectione.

(*a*) Syd. Op. p. 199. (*b*) Friend. Hiſt. Med. ad Rhazen.

nitendum eſt ut jugis ad 24 horarum ſpatium Sudatio producatur, & ſummâ interim ope cavendum ne æger extra ſtragulas manus pedeſve impatiens projiciat, neu vel in partem lectuli intactam ſe vertat; multiplex enim experientia docet ſudores, aut his modis, aut etiam ſponte ſæpius in ægri perniciem ſiſti.

Cum autem per ingentes has Evacuationes curatio perfici nequeat, niſi accedat ſimul humorum depravatorum correctio; quam igitur inſtitutionem, quæ medicamina ad initium prophylaxeos ſubjunximus, eadem hîc ex fortiori conveniunt. Ad totum ſolidorum reficiendum conducent analeptica & roborantia.

Jamque mare inſuetum emenſo, vela tandem contrahere, portuque ſubire juvat; neque enim inexperto tanta audere, fragilemque truci pelago ratem committere decuit: Ideo autem mihi ignoſcendum jure arbitror, quod doctiſſimorum virorum caſtas obſervationes mihi ſemper ante oculos, pro nauticâ pyxide, habuerim. At ſi quos forſan in errores minus cautè impingerim, id nimio ardore in veritatis inveſtigatione factum eſſe putetis. Turpe eſt, cui nota ſemita, deerrare; ſed novos aditus tentantem quandoque decipi, humanum eſt. Couclu-ſio.

FINIS.